

Lavrans Knud Valentin Juul Frandsen
Kandidatnummer: 10001

Appendix Vergiliana: Ciris i Oversættelse

En oversættelse og kommentar til Ciris 478-541

Bacheloroppgave i KLAS2000
Veileder: Thea S. Thorsen
Mai 2022

Lavrans Knud Valentin Juul Frandsen
Kandidatnummer: 10001

Appendix Vergiliana: Ciris i Oversættelse

En oversættelse og kommentar til Ciris 478-541

Bacheloroppgave i KLAS2000
Veileder: Thea S. Thorsen
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Indledning.

Følgende kommentar behandler det romerske digt, *Ciris*, et epyllion, skrevet af en ukendt digter, traditionelt kaldet *pseudo-Vergil*, under den romerske guld- eller sølvalder,¹ og overleveret som en del af *Appendix Vergiliana*. *Ciris* fortæller historien om kong Nisus af Megaras datter, Scylla, som forråder sin far og sit hjemland: Hun forelsker sig i kong Minos, der belejrer Megara, og klipper følgende Nisus' magiske hårløk af, sådan at byen erobres. Mod egen forventning bliver hun straffet først af Minos, følgende af Jupiter, og bærer dertil en intrinsisk straf ved sin metamorfose til søfuglen, *ciris*.

Jeg har valgt særligt at fokusere på Scyllas metamorfose og digtets konklusion, ll. 480-541, som jeg vil kommentere i lys af allusion og intertekstualitet, stilistik, og i forbindelse med disse, litterær kontekst med henhold til genre og periode. Mit fokus heri ligger dog på stilistikken og filologisk uddybning, med henblik på at fremhæve det læseværdige i *Ciris*. Jeg har i behandlingen af *Ciris*-digtet benyttet mig i særlig grad af Boris Kayachevs og R.O.A.M Lynes kommentarer, og forholdt mig til Kayachevs oversættelse af *Ciris*.

Forfatter og datering: *die Cirisfrage*

Når det gælder placeringen af *Ciris*-digtet, når man frem til nogen vanskeligheder vedrørende forfatter og datering; af tradition kaldes denne problemstilling *die Cirisfrage*, taget fra A. B. Drachmanns behandling af emnet.² De kriterier, som undersøges i placeringen af *Ciris*, grunder, hovedsageligt, i to af digtets træk: Dens form og stil, som man associerer med neoterikerne, særligt Catul; og de slående paralleller, som man finder med Vergils digtning.³ Men form og stil kan imiteres, og for hvem parallellerne var *furta*, kan være svært at bevise.

Ciris er formmæssigt et neoterisk epyllion. Dens neoteriske træk gennemsyrrer både diktion, i form af et stort forbrug af diminutiver og grækismer,⁴ dens metriske detaljer, som f.eks. dens brug af *spondiaci* og tilbageholdenhed mht. elisioner,⁵ og udformningen af dens vers: *Ciris* byder på et utal af *end-stopped lines*, dvs. at versenes slutning falder sammen med slutningen

¹ jf. Lyne (1978), s. 54, som daterer *Ciris* til post-Statius; i modsætning til Kayachev, Skutsch, Gall, m.fl., som tilslutter sig en guldalderdatering.

² Drachmann (1908)

³ Kayachev (2020)

⁴ Kayachev (2020), s. 6-7; Lyne (1978), s. 26-27

⁵ Lyne (1978), s. 15-17

på en syntaktisk enhed, og følgende en mangel på *enjambement*; og dertil er den karakteriseret af et stort antal *guld-* og *sølvlinjer*, se min kommentar, **480n**.

Vi finder dertil en række indholdsmæssige paralleller: Lyne identificerer dem særligt i Catul 64's Ariadne-karakter som model for Scylla *fulvens* (*Cir.* 163-190), og dertil identificerer han modeller i Calvus' *Io* og Cinnas *Zmyrna* for henholdsvis *Cir.* 129-162 og 206-385.⁶ Mest relevant for mit udvalgte tekststykke er dog Ciceros *Aratea*, en oversættelse af Aratus' *Phaenomena*, hvor imitation af *Cic. Arat.* lægger grund for en tematisk sammenligning med *καταστερισμός*-motivet, videre diskuteret i mine kommentarer, **515n, 522n, og 533-535nn**.

Det sidste udgangspunkt for datering og digterens identitet, er digtets *proem*, der adresserer en Messalla: Hvem denne er, er ikke fuldt fastslået, men M. Valerius Messalla Corvinus, patron af en litterær kreds indbefattende bl.a. Tibullus, er et godt bud, som understøtter en guldalderdatering til et sted mellem 45 og 35 f.v.t.⁷

Die Cirisfrage, digtets mest omfattende diskurs, er fortsat i dag en relevant problemstilling, som jeg adresserer i min følgende kommentar, der hvor det er relevant for teksten. Derudover forholder jeg mig kritisk, men skeptisk til datering og identifikationsspørgsmålet, med tendens mod en datering inden for den Augustæiske periode.

Overlevering og tekstkritik.

Jeg skal ganske kort forsøge at redegøre for overleveringen af *Ciris*. Følgende opsummering baserer sig først og fremmest på Kayachevs redegørelse, med detaljer suppleret af Lyne.

Samtlige af vores nuværende overleveringer af *Ciris* udgår sandsynligvis fra 800-tallets tabte manuskript, *codex Murbacensis*, beskrevet i Murbach Klosters bibliotekskatalog – vi kalder den arketypen, Ω. Udsprunget fra denne finder vi to middelaldermanuskripter, *Graz-*fragmentet (G) fra tidligt i det 9. århundrede, der bevarer ll. 338-497, og *codex Bruxellensis* (B) fra tidligt i det 12. århundrede, som bevarer ll. 454-541.⁸ B² referer til en kopi af dette manuskript med rettelser, sandsynligvis ud fra det manuskript, B blev overleveret fra.⁹

⁶ Lyne (1978), s. 39-46

⁷ Kayachev (2020), s. 15-17

⁸ *Ibid.*, s. 31-32

⁹ Lyne (1978), s. 57

Et tredje, ikke-overleveret manuskript, Φ , er vores arketype for grenene, Z og Λ , der kommer til udtryk i deres følgende renæssance-vidner:

Z (arketyper for den Paduanske familie) kan vi rekonstruere ud fra dens følgende tre ekstante manuskripter, som er fulde vidner til det originale manuskript: H (*codex Helmstadiensis*), A (*codex Arundelianus*), og R (*codex Rehdigeranus*), med H^2 , der indebærer rettelser fra en model uden for H's egen.¹⁰ H er den mest konservative kilde til rekonstruktion af Z, men indeholder et større antal småfejl;¹¹ i A og R spores til gengæld et større antal emendationer.

Λ (den romerske familie) er vores arketype (og sandsynligvis direkte kilde) til ρ , som må være samtidig og næsten samfaldende med Λ – dog muligvis kraftigt redigeret.¹² Endelig finder vi, sandsynligvis udledt fra ρ : L (*codex Vaticanus Latinus*), E (*codex Victorianus Emmanuelensis*), K (*codex Corsinianus*), og ξ (*codex Chigianus*). Ydermere findes der til L en L^2 og til E en E^2 .¹³

Teksten jeg har forholdt mig til er rekonstrueret af Kayachev, baseret på Lynes, og med øje for samtlige tekstuelle overleveringer: Den store fordel i Kayachevs version, er hans holdning til *Ciris*-digtet – hans rekonstruktion underforstår digteren som en kompetent digter, dateret til tidlig guldalder,¹⁴ og hans konjekture afspejler dette: Teksten, som den er rekonstrueret ved Kayachev, med konjekture over *obeli*, stiller sig derfor bedre til rådighed for litterær oversættelse, end Lynes version. Uanset må det forstås at *Ciris*-teksten, med dens ukendte digter og svært daterbare oprindelse, dens ofte svært korrupte (ved Kayachev emenderede) og lakunefyldte overlevering, indebærer et utal af tilnærmelser og konjunkturer, og disse ikke altid lige lette at garantere værdien af.

¹⁰ Kayachev (2020), s. 33

¹¹ Lyne (1978), s. 57

¹² Modsat Reeve, Lyne, fremhæver Kayachev en mulighed for ρ 's nærhed med Λ .

¹³ Kayachev (2020), s. 33-35

¹⁴ *Ibid.*, s. 37-39

Oversættelse af *Ciris*, ll. 478-541

Hun¹⁵ føres bort og kastes rundt af den utilregnelige vinds kuling, ligesom når en lille båd følger en stor flåde og en stormvind fra Afrika raser på vintervandet, [480] indtil Neptuns brud, som regerer det havblå rige, ikke længere kunne bære, en sådan skønhed at pines i bølgerne, og forvandlede pigens forpinte lemmer.

Men hun besluttede sig for ikke alligevel at klæde pigen i skæl for evigt og forene hende, så blød, [485] med troløse fisk: alt for grådig er Amphitrites flok. Hun løftede hende i stedet op, højt hævet på luftige vinger, sådan at hun på jorden skulle være ved navn af sin gerning, *ciris*, *ciris*, smukkere end den Amyklaenske Ledas gås.

Herpå, ligesom når først i et snehvidt æg [490] spæde former pustes liv i og delene mellem led flyder rundt, sammenvoksne ved ny varme, ufærdige som lemmer; således ændrede de halvvilde led, med dele endnu vilddrådige, Scyllas krop, omgivet af det klare vand, fra alle sider og ændredes selv fra alle sider. [495] Først, mundens skønhed, hendes læber, begæret af mange, og hendes brede pandes form, de begyndte at vokse sammen til ét og føre hendes hage frem i et fint næb; så, hvor sig førte en midterskilning på hendes hår se blot! straks, som imiterende hendes fars ærestegn [500] rystede toppen på hendes hoved en rød fjerbusk; men så ikklædte en blød fjer masse hendes marmorhvide krop et vingedække, vævende ind forskellige farver, og hendes bløde arme anlagde fortløbende vingefjer; Herefter dækkede en rå magerhed de andre kropsdele [505] og hendes ben, farvet med rødme cinnober, med ny hud og fæstnede skarpe kløer til hendes bløde fødder.

Og dog havde det knapt været Neptuns blide hustru værdigt at hjælpe staklen på netop en sådan måde. Fra det tidspunkt så aldrig hendes folks øjne hende igen [510] holde purpurbånd på sit blonde hår; ægtesengen, duftende af Syrisk amomum, modtog hende ikke, intet hjem (for hvad havde hun med hjem at gøre?). Og hun, så snart hun, hurtig, har løftet sig fra det grå hav med et bulder mod himlen på susende vinger [515] og har spredt dug vidt og bredt over vandet, den stakkels pige, omsonst bragt tilbage fra døden, hun henlever sit forsømte liv på ensomme klipper, klipper og sten og forladte kyster.

Men selv dette går ikke foruden straf: for gudernes konge, [520] som ved sin magt drejer alle de tusinder verdener, oprørt over, at en sådan pige skulle flyve til dem foroven, mens hendes far lå skjult, død, under blind nat, til ham for hans fromhed – for ofte stænkede han, knælende

¹⁵ sc. Scylla

til skue, andre med oksers blod, [525] ofte prydede han templer med storoffer – gav han livet, han ønskede, tilbage i forbyttet krop og gjorde at han på jorden skulle være en bevinget havørn, da jo den gud altid glæder sig over sitrende ørne. Men selvom hun allerede var blevet dømt ved dom af hendes egne, [530] og endda af hendes udsete brudgom, til hende føjede han hendes fjendske fars grusomme had.

For således som det tegn, der står frem, på himlens sti, som guderne stjernesatte som det eneste med dobbelt stjernetegn, Scorpio, vekselvist jagter den klare Orion, [535] således beholder de mellem sig det bitre had, havørnen og ciris, til al tid ved den glemselsløse skæbne. Overalt hvor hun snitter flygtende igennem den tynde luft på sine vinger, se! fæle, fjendtlige Nisus følger efter med et højt brag gennem himlen; der hvor Nisus løfter sig til himlen, (540) snitter hun flygtende igennem den tynde luft på sine vinger.

Kommentar af *Ciris*, ll. 478-541

478-480 **velut** indleder en poetisk sammenligning af Scylla med en lille båd, som følger en flåde (eller et enkelt stort skib)¹⁶ ud gennem et stormvejr. Similens formål er først og fremmest æstetisk, emotionelt; hun gøres lille (**cumba paruula** i kontrast med **magnas classes**) og umægtig (bemærk: **fertur**, **iactatur**, og **sequitur**, alle i passiv).¹⁷

Ciris-digtets hovedmotiv er Scyllas forbrydelse mod Nisus (og Megara), og fra digtets begyndelse (i hvert fald efter et kort, indledende *proem*) har Scylla været den drivende, narrative agent. Men herfra fastslås det, i en bevægelse mod digtets afslutning, at vi nu ser *effekterne* af Scyllas handling: ll. 478-480 markerer således begyndelsen af konklusionen på *Ciris*.

478 **incerti uenti** finder vi genklang af i mange kilder, bl.a. Lukr. 5.782 *incertis... uentis* og Liv. 26.39.19 *incertos uentos*,¹⁸ men også f.eks. semantisk parallelt med Verg. *Aen.* 11.557 *dubiis...auris*. **iactatur**, påpeger Lyne, er fremdeles farvet af skibsmetaforen, og bruges særligt om folk kastet rundt i stormvejr,¹⁹ jf. Oxford Latin Dictionary (OLD), s.v.

¹⁶ *magnas classes* kunne ses som en form for poetisk pluralis (og en sådan tolkning finder en parallel i *Cir.* 389: "*nauibus altis*" om Minos' skib), og Lyne og Kayachev foretrækker denne. Der er paralleller at finde for begge fortolkninger, og ingen af delene forstyrrer det metaforiske billede; jeg foretrækker *flåde* i min oversættelse, som for at udtrykke det reelle billede af Minos' militaristiske side, såvel som for at fremhæve *magnas* i oversættelsen (en stor flåde understreger antitesen med *cumba paruula* bedre end ét stort skib).

¹⁷ *sequor* er selvfølgelig deponent, men på trods af dens aktive betydning, bærer den uanset et passivt indtryk.

¹⁸ Lyne (1978), s. 297

¹⁹ *Ibid.*

iacto, 8a. Han påpeger dertil: "[...] the whole phrase might more *naturally* describe an actual mariner, or a ship, in a storm – than Scylla attached to the stern of Minos' ship".²⁰

Man skal dog ikke forstå teksten sådan, at Scylla skulle være bundet direkte til skibets stavn – en idé, man eventuelt kunne få fra Ov. *Met.* 8.148, *illa metu puppim dimisit*, hvor Scylla selv holder sig fast til agterstavnen – i *Ciris* forstår vi bedre Scylla som trukket, svømmende, i lænker bag Minos' skib: cf. *Cir.* 389-390, ... *suspensa ... de navibus altis/ per mare ... trahitur Niseia virgo*, og 416, *vinctane ... tranabo gurgitis undas*. Jævnfør OLD, s.v. *transno*, 2b, forstås det, at hun – aktivt – svømmer eller flyder gennem vandet: altså, at hun ikke bæres med på eller bundet til agterstavnen, men hænger slæbt efter, svømmende gennem vandet, som i et tov.

480 Afer turbo: *En afrikansk vind*, forstået som en sydvestenvind.²¹ *Afer turbo* er et (poetisk) særfund, men *Africus ventus* ser vi mange paralleller for, fra Cicero og frem, og identificerer med det græske *λίψ*:²² Sydvestenvinden er en, i litteraturen, vild vind.

hiberno til **aequore** finder også paralleller i den udvidede litteratur, og associeres med storm og vildt vand;²³ **hiberno aequore**, *vinterhavet*, fremkalder således billedet af et koldt, ufærdbart vand. Endelig beskriver **bacchatur** sit subjekt **turbo**, som (passende) rasende. Lyne og Kayachev påpeger begge at *bacchor* er almindeligt om storme i poetisk sprog;²⁴ Kayachev tilføjer, "at en parallel i Nonnus (32.153-4) kunne pege mod en tabt Hellenistisk model."²⁵

I versene 479 og 480 finder vi to interessante versstrukturer: Den første er en *gylden linje*, det vil sige, den følger en struktur af *a b V A B*, hvor et verballed, *V*, adskiller på hver sin side, et substantiv og dets tilhørende syntaktiske attribut:

cumba velut *magnas sequitur* cum paruula classes 479

Den anden er en såkaldt *sølvlinje* i stedet, med formen *a b V B A*:

Afer et *hiberno bacchatur* in aequore turbo, 480

²⁰ cit. Lyne (1978), s. 297

²¹ OLD, s.v. *Afer*, 1c

²² Thesaurus linguae Latinae (TLL), s.v., *Africus* (Otto, 1903)

²³ TLL, s.v., *hibernus*, 2γ (Kornhardt, 1938)

²⁴ Lyne (1978), s. 298; Kayachev (2020), s. 170; jf. OLD, s.v., *bacchor*, 3c.

²⁵ Kayachev (2020), ss. 170-171, parafrase.

Dette er et træk, vi ser særligt yndet hos Cicero i *Arat.*, hos Catul generelt, og som vi i det hele taget forbinder med neoterikerne.²⁶ *Ciris*, er det værd at bemærke, udmærker sig i særlig grad på brugen af denne slags strukturmønstre, og indeholder et stort antal sådanne linjer (27 gyldne, 12 sølv; 7.21% af de samlede linjer), både i forhold til andre sammenlignelige digte, f.eks. Catul 64 (18 gyldne, 10 sølv; 6.86%), *Culex* (18 gyldne, 5 sølv; 5.56%). Forskellen forstørres videre, når man sammenligner med Verg. *G. 2* (2.95%), *Ekl.* (2.65%) og *Aen.* (0.61%).²⁷ Dette understøtter, at *Ciris* er enten skrevet i den ciceronianske guldalder, under neoterikerne, eller med inspiration fra dem (eller de Alexandrinske digtere).

483 caeruleo pollens coniunx Neptunia regno er en perifraseder afbilder nereiden *Amphitrite*, som vi finder nævnt senere i l. 486. Lyne påpeger, at vi ikke finder nogen paralleller for **caruleo regno**, mens **coniunx Neptunia** dels er gentaget i selve *Ciris*, og dels afspejler en almindelig form for *antonomasia*.²⁸

484-486 Vi finder en antitese mellem **puellam ... teneram** og **infidos pisces**, augmented af ordstillingen (... puellam/ **infidosque** inter teneram comittere **pisces**). Dette fremhæver også det markante i en allusion til hendes navnesøster, havmonsteret Scylla, i Odysseen, som nævnt af Kayachev:²⁹

ἰχθυάα, σκόπελον περιμαμώωσα,
 δελφῖνάς τε κύνας τε, καὶ εἴ ποθι μείζον ἔλῃσι
 κῆτος, ἃ μυρία βόσκει ἀγαστονος Ἀμφιτρίτη. (*Od.* 12.95-7)

Allusionen bygger på en inversion af Scyllas rolle i forhold til fiskene, båret af Amphitrites forbindelse til begge. Hvor Amphitrites havvæsener, altså **pecus Amphitrites** i *Cir.* 486, er ofre for Scylla *monstrum* i Odysseen, finder vi Scylla *Nisi* i en omvendt position, som **teneram inter infidos pisces**. Man kan evt. hente en form for paronomasia i ordet *tener*; at det ikke kun gælder Scylla *Nisi* i betydning af blød³⁰ eller ung,³¹ men – tænkeligt – blød i spiselige forstand.³²

²⁶ Lyne (1978), s. 24

²⁷ Mayer (2002), s. 161, fig. 7.1

²⁸ Lyne (1978), s. 299

²⁹ Kayachev (2020), s. 171

³⁰ OLD, s.v. *tener*, 1: (of persons) *Physically soft, tender, delicate*

³¹ OLD, s.v. *tener*, 2: *Of tender age*

³² OLD, s.v. *tener*, 3a: *Tender (as food): (of animals) ... (cf. of a girl) Hor. Carm. 3.27.54*

488 **esset ut in terris** gentages igen i **528 ... in terris ... ut esset**. De to linjer spejler hinanden, også indholdsmæssigt, for **in terris** fremhæver ved begge en bevægelse gennem metamorfosen fra en underjordisk verden – hos Scylla **inter pisces**, hos Nisus **caeca sub nocte** – mod en overjordisk, og for Scylla næsten himmelsk position, cf. **487 sublimem** og **522 ad superos**.

488 **facti de nomine ciris** finder vi en parallel for i Verg. *Aen.* 1.367, *facti de nomine Byrsam*,³³ på samme måde med en etymologiserende funktion. Vergil giver en ætiologisk forklaring på det fønikiske navn for byen, *Bosra*,³⁴ gennem en slutning mellem det græske *βύρσα* og byens grundlæggermyte. **ciris** refererer til det græske *κείρω*,³⁵ at skære, særligt om hår eller uld.³⁶ *Ciris*-fuglens navn etymologiseres således mytologisk; noget *Ciris*-digteren muligvis låner fra Kallimakhos, *fr.* 113.4,³⁷ hvilket ikke ville være unaturligt, givent resten af inspirationen.

490-507 dækker over Scyllas metamorfose. Kayachev refererer til Pigeaud, som fremhæver flere paralleller i *De natura pueri* af Hippokrates.³⁸ Af parallellerne uddrages to fysiologiske koncepter: den første, forbundet med **effigies animantur** (491), hvordan (barne)kroppens former dannes under påvirkning af vejrtrækning; den anden, forbundet med **concreta calore** (492), hvordan lemmer og knogler hærdes under påvirkning af varme.³⁹ Parallellerne er ganske oplysende, når det kommer til at tolke metaforen; i lys af denne fysiologi, forstår vi i metamorfosen en fødsel eller genfødsel, tolket ikke bare igennem **ouo** (490), koblet til det umiddelbare billede af en fugls æg, men samtidig parallelt med et menneskeembryo, hvor **liquido aequore** (493) fremkalder idéen om fostervand, jævnfør Kayachev, 493-495n.⁴⁰

491 **effigies** oversætter jeg 'former', men det er værd at fremhæve den særlige konnotative værdi i ordet: navnlig, at det er en *afbildning*, enten som ved formen til en idé, eller i

³³ Lyne (1978), s. 301

³⁴ O'Hara (2017), s. 125

³⁵ Lyne (1978), s. 301

³⁶ Lidell (1940) [LSJ], s.v. *κείρω*

³⁷ O'Hara (2017), s. 264; kun en meget lille del af fragmentet er overleveret, så konklusionen er let besværet, men ikke umulig; og som det står, er den gængse opfattelse, at fragmentet drejer sig om *Ciris*.

Se evt. Stephens, Kallimakhos (2015): <https://dcc.dickinson.edu/callimachus-aetia/uf/ciris>

³⁸ Kayachev (2020), s. 173

³⁹ Parafrase af Kayachev (2020), s. 173

⁴⁰ Ibid.

kunstnerisk forstand, eller såvel associeret med forældres afkom.⁴¹ De to sidste er særligt prægnante i denne kontekst: Den første præger metamorfosen som noget kunstnerisk og deraf dens rolle af (senere, ironisk) frelse for Scylla; den anden understøtter den førnævnte allusion til *De natura pueri*, eller i hvert fald tolkningen ud fra den.

internodia membris imperfecta kan være vanskelig at oversætte på en tilfredsstillende smuk, forståelig, og samtidig tekstnær måde. **internodia** har ikke en direkte semantisk parallel i moderne dansk, og genfindes kun i det direkte lån, *internodium*, i botanisk terminologi: Jeg oversætter derfor, lidt kantet, med 'delene mellem led'. **imperfecta**, attributivt til **internodia**, modificeres af **membris**, hvad jeg anser for at være en henseendes ablativ, heraf 'ufærdige som lemmer', altså ufærdige i henseende til lemmer. Lyne bemærker det samme problem med *membris*: "membris is rather awkwardly attached and might more naturally have been the subj., with *imperfecta internodia* given as the cause of their wobbling movement."⁴² Alternativt finder jeg også en anden mulig tolkning, dersom vi tager *membris* som en dativ udløst af **concreta** (492), sådan at vi forstår **membris**, som værende lemmer **internodia imperfecta** er vokset sammen med under indflydelsen af **nouo calore** (492).

492 concreta calore, allitteration (c, c, c) og mønster-asonans (o, e, a, a, o, e) understøtter lydæssigt billedet af ufærdige lemmer, led, og knogler, som hærdes og kædes sammen, cf. **490-507n** foroven.

494 Jævnfør min kommentarer **479n** og **480n**, har linje 494, som yndet af *Ciris*-digteren, en meget speciel struktur, meget tæt på en *sølvlinje*; endnu engang mindes vi om den neoteriske stil.⁴³ Sølvlinjestrukturen brydes af *etiam nunc*, som tager pladsen af et verbum, men den stilistiske effekt gør sig uanset gældende:

semiferi incertis etiam nunc partibus artus

Vi kan også notere os to repetitionsmønstre, det første, en mønster-asonans i **semiferi incertis etiam** (e, i, e, i, e, i, e, i), som fletter e- og i-lydene⁴⁴ sammen igennem de tre første verserfødde – den fjerde, en spondæ, begynder på **-am** i **etiam**. Det andet spejler på den modsatte side af **etiam nunc** sammenfletningen ved gentagelsen af **-art-** i **partibus artus**. Resultatet er en linje, som stilistisk udmærker sig på lyd og struktur. *Ciris*-digterens stil er

⁴¹ OLD, s.v. *effigies*, 1a-b og 2.

⁴² Lyne (1978), s. 302

⁴³ Ibid, s. 303

⁴⁴ Bemærk at det sidste -i på **semiferi** elideres.

detaljeret og omhyggelig, og næsten puslende med sproget – i linje med neoteriske og alexandrinske digtere.

495 undique mutabant atque undique mutabantur. I modsætning til Lyne,⁴⁵ vil jeg karakterisere dette som en poetisk succesfuld og velformet linje. Hvor den uomtvisteligt er vanskelig at oversætte tilfredsstillende, og at dette udgår fra dets sproglige billede, mener jeg ikke, at dette skyldes en intrinsisk uskønhed i den latinske original.

Sætningsstrukturen bemærker Lyne at være ”awkward”: Sætningens semantiske indhold er spredt ud over de foregående tre linjer, og præges også af individuelle linjers stilistiske fletværk (cf. 494n). Vi har **Scyllae corpus** i linje **493**, direkte objekt for **mutabant** i linje **495**, sidestillet med **mutabantur** i samme linje, og deres subjekt finder vi i linjen forinden, nemlig **semiferi artus** (494). Læseoplevelsen bliver således trukket ud, holdt i spænding, og endelig forløst. Følelsen af dette forstærkes af det poetiske, prosodiske indtryk, først af den gennemgående spondæiske linje i **493**, så af det foroven beskrevne cadencemønster i linje **494**, og endelige den meget specifikke repetitionsfigur i linje **495**, der blander polyptoton og antitese.

mutabant og **mutabantur** danner fundamentet af denne polyptoton og antitese, mens gentagelsen af **undique...undique** forstærker billedet. **atque** kæder de to begreber sammen, stærkere end et *et* havde gjort, og, tænker jeg, har en prosodisk funktion, i form af det gentagne **-que, -qu(e),⁴⁶ -que**. Den samlede effekt er et gennemført mystisk og overnaturligt indtryk af metamorfosen: Mens Scyllas egne, allerede halvt dyriske lemmer, ændres, ændrer de samtidig hendes samlede form, forstået ikke alene som det, at de, ved deres egen transformation, indgår i den større metamorfose, men billedligt næsten selv river i og bevæger Scyllas krop. Det samlede billede er vildt og brusende, og en hurtig (og, tror jeg, bevidst) optrapning og bevægelse væk fra metamorfosens rolige begyndelse – den står i kontrast til den alluderede metafor om fostret i havets skød. Jeg foreslår dertil, at der i *Ciris*-digterens valg af **undique ... undique** (som Lyne netop kritiserer)⁴⁷ ligger en sprogbilledlig genkaldelse af **undis** fra foroven.

Resten af metamorfosen går til en udført beskrivelse af *Scylla-ciris*, og hendes progredierende mindre og mindre kunstfærdige form. Metamorfosen går fra at være en frelse,

⁴⁵ Lyne (1978), s. 303: “The idea is not very happy, and the expression and ordering of the clauses awkward”, og “This is a line that strives after rhetorical effect without notable success.”

⁴⁶ Elision med det følgende **undique**.

⁴⁷ Lyne (1978), s. 303

til at pege mere og mere imod straf (om end ikke ved Amphitrites intention) – dette, som Lyne fremhæver, er en forening af to forgrenede versioner af myten: en med metamorfosen som straf, og en med metamorfosen som frelse.⁴⁸

496 oris honos: en perifrasede, se min kommentar til **483**; den samlede betydning peger både mod perifrasens referent, Scyllas fysiognomi, såvel som det opløste udtryk, hvilket vi får uddybet i **multis optata labella** – en apposition til **honos**,⁴⁹ der detaljerer hendes ansigts skønhed⁵⁰ som bestående i hendes – af mange begærede – læber. Bemærk også sætningskonstruktionen, med **oris** og **labella**, de to nærmest beslægtede ord, placeret i linjens yderender, semantisk og syntaktisk balanceret af ligevægtige enheder, henholdsvis to attributive, og i linjens midte, to adverbielle led: Strukturen er et isocolon med asyndese. Motivationen synes klar: Linjens retoriske skønhed understreger dens objekt.

497 patulae frontis fremhæves af Lyne som en upassende beskrivelse af Scylla: en bred pande ville være ukarakteristisk for tidens skønhedsideal, ⁵¹ og Scylla bemærkes netop som særligt skøn (især i disse linjer). Han tillægger dette at være resultatet af en imitation af *Culex* 16,⁵² hvor **patula fronte** beskriver en bjergside, hvad kan synes en mere passende kontekst. **frontis species** er endnu en perifrasede, cf. **483**, **496**, og dens funktion kan tænkes at være humoristisk – **species** indebærer først og fremmest, det ydre, fysiske udseende, ofte i attraktiv forstand, men videre, noget spektakulært: *et skue*.⁵³ I den narrative kontekst er **species** fuldt ud passende – metamorfosen *er* spektakulær! – men i kombination med **patulae frontis** får vi et næsten ironisk billede. Skutsch forsvarer ordvalget som muligvis motiveret af den *relative* bredde af hendes ansigt som kontrast til den samlende bevægelse, **concrescere in unum**, og det fremspringende næb, **gracili rostro**.⁵⁴

498 coepere er en poetisk perfektum 3. person pluralis bøjning af *coepi* – en poetiske form, som ikke er ualmindelig i guldalderpoesi (og endda i noget guldalderprosa), men udover den latente virkning af det poetiske sprog, kan dette valg tænkes motiveret af en

⁴⁸ Lyne (1978), ss. 9-10

⁴⁹ Dette følger Kayachevs rekonstruktion af Ciris, som følger ρ's fjernelse af *et* over Ω's *primum et*; Lyne, som følger Ω, bemærker en syntaktisk træghed i deres fælles nexus med *producere*, cf. Lyne (1978), s. 303, 496-498n.

⁵⁰ *honos* bruges især poetisk om fysisk skønhed, distinktion. Cf. *OLD*, s.v. *honor*, 6a.

⁵¹ Lyne (1971), s. 240

⁵² Lyne (1978), s. 304

⁵³ *OLD*, s.n. *species*, cf. esp. 1a, 3b og 4a

⁵⁴ Lyne (1971), s. 240, 4n

homoioteleuton med dens udløste infinitivsubjekter, det repeterede *-ere* i **concrescere** (497) og **producere** (498).

500-501 **patrios honores** refererer til Nisus' røde hårløk, den som Scylla har klippet af, der nu ved skæbnens ironi vender tilbage som en **puniceam cristam** (501) på hendes hovede. Vores digters brug af både **apex** og **vertice** kan synes en pleonasme, men Lyne foreslår en motivation for inklusionen af begge: Den samlede linje skulle fremkalde billedet af en hjelm med rød fjerduk, og hvor **vertice** da refererer til soldatens eller Scyllas hoved, indebærer **apex** det lille udspring fra hjelmen, hvorfra fjerduksen springer⁵⁵ - han sammenligner med Verg. *Aen.* 10.270 og 12.492f, hvor vi finder lignende kollokationer af **apex** og **vertex** i sammenhæng med hjelme. Kayachev fremhæver her følgende en meget sandsynlig alexandrinsk inspiration i Ap. *Arg.* 2.1069:⁵⁶ (egen fremhævning)

ἀμφὶ δὲ χαλκείας κόρυθας κεφαλῆσιν ἔθεντο
δεινὸν λαμπομένας, ἐπὶ δὲ λόφοι ἔσσειόντο
φοινίκεοι. 1070

Det parallelle billede er umiddelbart: **in vertice** er parallellen til **ἀμφὶ κεφαλῆσιν**, **apex** parallellen til **κόρυθας**, **puniceam cristam** den til **λόφοι φοινίκεοι**, og **concussit** til **ἔσσειόντο**. Det samlede billede er altså af hovedet, med dens hjelm eller top, hvorpå den blodrøde fjerbusk ryster.

503-504 Her finder vi, ifølge Kayachev, allusionen til Apollonius videreført: Hvor argonauterne dækker deres skib med deres skjolde, som med teglsten, sådan synes billedet af vingedækket (**uolucris tegmine**) forsynet af fjermassen, **pluma**, (502).⁵⁷ Kayachev støtter denne læsning på ligheden mellem *tegmene* og ἀσπίσι (Ap. *Arg.* 2.1072); evt. kan også billedet af **perpetuas** om **pennas** synes at læne sig op ad teglstensmetaforen, dersom vi læser **perpetuas** i forstanden, at de er fysisk *fortløbende*, lagt i uafbrudt linje, og ikke den, at de er tidsmæssigt *bestandige*.⁵⁸ *Perpetuus* i denne betydning finder vi brugt i forbindelse med bygningsdele, **trabes derectae perpetuae in longitudinem paribus intervallis...** (Caes. *Gall.* 7, 23, 1), og billedligt synes springet fra de metaforisk taglagte skjolde til de taglagte fjer altså allusorisk nært.

⁵⁵ Lyne (1978), s. 305

⁵⁶ Kayachev (2020), s. 174:

⁵⁷ OLD, s.n. *pluma*, 3a

⁵⁸ cf. OLD, s.n. *perpetuus*, 1 vs. 4a og 6a.

504 **lenta** er vanskelig at garantere oversættelsen af: Lyne tager betydningen til at være 'langsom' eller 'træg',⁵⁹ mens Kayachev tager det som et proleptisk udsagn om Scyllas kommende vinger, at de er "untiring, resilient, persistent."⁶⁰ OLD foreslår at brugen i *Ciris* er ingen af delene, men i stedet *lentus* i sin første-betydning: "supple":⁶¹ blød, smidig. Jeg foretrækker denne læsning, og finder paralleller for det i *Ov. Her. 18.58: iactabam liquido brachia lenta mari*,⁶² såvel som i *Hor. Sat. 1.9.64: vellere coepi et pressare manu lentissima brachia*.

Kayachevs oversættelse af **lentaque perpetuas fuderunt brachia pennas**, "and her resilient arms put forth dense pinions",⁶³ tager udgangspunkt i en anden læsning af **lenta** og **perpetuas** end min – begge fortolkninger mener jeg er mulige: Kayachevs er tematisk passende, dersom man ser den som det første skridt mellem *catastasis* og *katastrofe*, sådan som man kan anskue de følgende linjer 505ff. Mere passende, mener jeg dog, det ville være at tage ll. 505-507 som dette egentlige vendepunkt i narrativen: Tercetstrukturen, der karakteriserer metamorfosen, indebærer i ll. 496-507 en udtrykt kronologi etableret gennem sideløbende adverbier og konjunktioner, der betegner tidsfølgen: **tum** (499), **at** (502), og **inde** (505). Hvor **tum** udtrykker en umiddelbart følgende handling, og **at** sidestiller den følgende tercet med den indledt af **tum**, udtrykkes i **inde** en mere konkluderende overgang til en ny periode: "fra dette tidspunkt (og herefter)."⁶⁴ **inde** indleder altså den dramatisk forståede *katastrofe*, og – med dens tercet – konkluderer metamorfosen.

508-509 **hoc demum ... / uix fuerat placida Neptuni coniuge dignum.**

Metamorfosen påtager sig at være slået fejl, og ligesom metamorfosen begynder med Amphitrite, **coniunx Neptunia** (483), slutter den med Amphitrite, **Neptuni coniuge** (509).

510-519 uddyber den implicitte straf, som følger af metamorfosen. Den består i en bevægelse væk fra fællesskabet, kulturen og det menneskelige, mod det dyriske, vilde, og ensomme. Scylla, som *ciris*, overgår fra *cultus* til *incultus*, cf. l. 518.

⁵⁹ Lyne (1978), s. 307, cf. OLD, s.v. *lentus*, 4a

⁶⁰ Kayachev (2020), s. 174, 503n; cf. OLD, s.v. *lentus*, 6

⁶¹ OLD, s.v. *lentus*, 1b

⁶² Betydningen af *lentus* i *Ov. Her. 18.58* kan diskuteres; Lyne tager den i betydningen af 'resilient', jf. Lyne (1978), s. 307, 504n

⁶³ Kayachev (2020), s. 82

⁶⁴ OLD, s.n. *inde*, cf. 3c, 4a, og 5

510 Vi finder igen i **uidere** den poetiske perfektum endelse, der angiver det arkaisk-poetiske stilleje, cf. **498n, coepere**.

511 Lyne foreslår at linjen er baseret på Catul 64.63, *non flauo retinens subtilem uertice mitram*, og 64.309, *at rosae niueo residebant uertice uitae*, men kritiserer linjen for at være dårligt stjålet.⁶⁵ Kritikken ligger på brugen af *retinentem*, som hvis den bevares fra Catul 64.63 er upassende: Der benyttes den i betydningen: at *fysisk* holde fast, fastholde, at ikke lade slippe,⁶⁶ hvilket synes en vanskelig læsning i ordets kontekst. Kayachev foreslår i stedet OLD's *retineo* 9, at holde i brug, ikke give afkald på, *at have som før*.⁶⁷ Fortsat er sætningen lidt upassende konstrueret (og Kayachev indlader også at den lokativiske **uertice** ikke er idiomatisk med denne brug af *retinere*),⁶⁸ men vi får alligevel et meningsfuldt billede ud af linjen: *Hendes folk ser hende aldrig igen have purpurbåndene på hovedet, sådan som hun plejede*. Denne form for lån, der vrider den originale betydning, viser sig at være ganske karakteristisk for vores *Ciris*-digter.⁶⁹

512 thalamus Syrio fragrans amomo: Duften af syrisk amomum identificerer **thalamus** med ægteskabssengen eller -kammeret – Vi finder meningsmæssige paralleller i Catul 68.144, *fragrantem Assyrio ... odore domum*, og i lidt mindre grad, 6.7-8, *cubile ... Syrio fragrans oliuo*. Den første er parallel også med henhold til ægteskabstematikken, den næste implicerer i duften af den syriske salve noget romantisk eller seksuelt; uanset støttende **thalamus**, som placeret i forbindelse med ægteskabet. Dette er også tematisk passende i metamorfosens straf: Som del af hendes afgang fra det menneskelige fællesskab, fjernes hun også ironisk fra det, som motiverede hendes handling i første omgang, ægteskabet med Minos.

513 nullae sedes understreger motivet af Scyllas eksil fra menneskeverden post-metamorfose, og digteren træder frem med en parentetisk sætning, hvordan straffen retfærdigt måler sig med hendes gerning: **quid enim cum sedibus illi?** Scylla, både før og efter metamorfosen, har mistet sin menneskelighed. Det parentetiske indskud i denne position i linjen, fremhæver Lyne, er et relativt sjældent fund blandt guldalderdigtere: hos Vergil findes kun ét lignende eksempel, *Ecl.* 2.68, *quis enim modus adsit amori*.⁷⁰ Ovid udviklede

⁶⁵ Lyne (1978), s. 310

⁶⁶ OLD, s.n. *retineo*, 4b

⁶⁷ Kayachev (2020), s. 175

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Lyne (1978), s. 47

⁷⁰ Ibid., s. 180

og populariserede det følgende, hvorefter det vandt større popularitet i sølvalderlatin – en potentiel grund til at datere *Ciris*-digtet til sølvalderen, eller i hvert fald *non-ante-Ovid*.⁷¹

514 Lyne fremhæver, at **simul ut** synes ude af kontekst:⁷² Det er et meget pludseligt skift, at hun *straks*, idet hun er steget til himmels efter metamorfosen, overgår til det øde liv blandt klipper og forladte kyster. Han tilføjer, at **simul ac** ville være en mere naturlig form, da **simult ut** er relativ sjælden – i hvert fald uden for Cicero – men støtter sig til *Ciris*' brug af **extulit** i den følgende linje:

515 *Effero* – særligt brugt om bevægelsen af himmelske legemer – finder nemlig i forbindelse med **simul ut**⁷³ en tydelig parallel i Ciceros *Aratea*, 350f, *nam simul ut... se lumine Cancer extulit*.⁷⁴ Hvis vi tager dette som vores digters inspiration, bliver den lidt besynderlige overgang mere forståelig – i forsøget på allusion (eller direkte *furtum*) lykkes det ikke *Ciris*-digteren at holde eget billede på plads. Dog peger det samlet set frem mod det kosmologiske motiv (sandsynligvis også inspireret af *Aratea*), inspireret af *katasterismos*,⁷⁵ i ll. 533-535, cf. min kommentar *ad loc*.

520-541: Den guddommelige straf. Digtets slutning indebærer en overgang fra den utilsigtede, negative straf, til den intentionelle, positive straf, udført af den lovgivende, dømmende Jupiter.

521 **omnia qui imperio terrarum milia uersat** er en bemærkelsesværdig beskrivelse af Jupiter i sin herskede funktion. **omnia terrarum milia** er en perifrasis, som vi må læse i forstand af 'alting, hele universet'. **uersat** tilføjer til dette billede, en potentiel kosmisk kontekst, dersom man sammenligner med Verg. *Aen.* 9.93, *torquet [Iuppiter] sidera mundi*, og man kan tegne fortsat i dens kollokationer med *fortuna* (Caes. *BGall.* 5.44) og *fors* (Verg. *Ekl.* 9.5) en association med det kosmiske, styrende princip – i hvert fald noget, som mennesket ligger under for. Lyne og Kayachev fremhæver **omnia terrarum milia** som inspireret af Lukrets 4.412, og muligt udtrykkende et epikuræisk verdensbillede: idéen, om de mange verdener.⁷⁶

⁷¹ Lyne (1978), s. 180

⁷² *Ibid.*, 311

⁷³ I hvert fald **simul ut** som en sandsynlig konjektur fra manuskripters uenighed mellem **ac** og **ut**, jf. Lyne (1978), s. 311

⁷⁴ Lyne (1978), s. 311

⁷⁵ Jf. Eratosth. [*Cat.*]: myte om forvandlingen af dødelige til stjernebilleder.

⁷⁶ Lyne (1978), s. 314; Kayachev (2020), s. 175

522 Vi finder **talem ad superos puellam** om Scylla i kontrast til **pater extinctus caeca sub nocte** (**523**) om Nisus, en antitese, som fremhæver den opfattede uretfærdighed i udfaldet af de to karakterers skæbne; og altså motivation for Jupiters straf. **superos** spiller på to betydninger af ordet, *superus*: en, placeret 'foroven' i forhold til underverdenen, og en anden, placeret 'foroven' i forhold til jordiske forhold.⁷⁷ Af **superos** kan vi altså forstå enten de levende eller de himmelske (guderne). Den første betydning synes relevant i kontrast med den efterfølgende linje, men **uolitare ad superos** byder i så fald umiddelbart på en meningsmæssig udfordring: Hvis Scylla ikke er død, synes bevægelsen i **uolitare ad** upassende – hun *er* allerede blandt de levende, så bevægelsen til eller imod dem er overflødig. Men, vi kan da tænke at billedet går på bevægelsen fra under vandet op til de levende, metaforisk en genfødsel. Den anden betydning, om end også umiddelbart problematisk – at Scylla-ciris hæves op til guddommeligt niveau er ikke ligefrem det indtryk, man får af det foregående afsnit – kan vi såvel også forlige os med: For på den ene side, er himlen, som himmelfæren, ikke unaturlige omgivelser for en fugl, og på den anden side, kan vi støtte tolkningen på den fortløbende hentydning til en katastrofisme-lignende proces for Scylla, cf. **515n** og **533-535nn**. Men hvis dette var hovedmotivet bag ordvalget, havde neutrums-formen [**supera**] nok været foretrukket med reference til de himmelske legemer, stjerner, m.v.

523 **pater extinctus sub nocte lateret**, som nævnt foroven, en antitese til kontrast med foregående linje. **extinctus**, 'slukket' eller 'udslukt', beskriver Nisus som død, **lateret** at han skjuler eller ligger til skjule, **caeca sub nocte**, altså under en 'blind' eller 'hemmelig' nat. Lyne identificerer et antal paralleller, i Cic. *Arat.*⁷⁸ der belyser det unikke ordvalg (som han ikke finder nogen direkte paralleller til):⁷⁹ Han foreslår en astronomisk kontekst (e.g. solen, der, *slukket*, er gået ned *under* horisonten, eller den blinde nat), og en sandsynlig tabt model i Cic. *Arat.*, hvilket ville synes passende i forbindelse med den gennemgående inspiration, vi efterhånden kan opridse i *Ciris*' konklusion.

528 **haliaetos ales**, en bevinget havørn, finder vi ganske få paralleller for. *haliaetetus* nævnes ganske sjældent overhoved, og hovedsageligt i forbindelse med myten – kun i Plin. *HN*. finder vi den tre gange nævnt uden for mytisk sammenhæng.⁸⁰ Ellers finder vi den tre

⁷⁷ OLD, s.v. *superus* 2b og 3b

⁷⁸ (ll. 385, 401, 404, 411, og Germ. *Arat.* 473ff)

⁷⁹ Lyne (1978), s. 315

⁸⁰ Plin. *HN*. 10.8.8, 10.10.1, og 10.11.1

gange i *Ciris*, én gang i Ov. *Met.* 8.146, og én gang i Hyg. *Fab.* 198.4.2, alle i forbindelse med *ciris*-myten. Det er værd at bemærke, at Ov. *Met.* 8.146 ... *factus erat ... haliaetus alis* er en ganske tæt parallel for *Cir.* 528 *fecitque... haliaetos ales ut esset*. Kayachev peger på en mulig lighed i *Od.* 19.548, *αἰετὸς ὄρνις*,⁸¹ men jeg finder ingen videre paralleller.

Mulighederne står åbne for at Ov. *Met.* 8.146 inspirerer *Cir.* 528, at den er inspireret af *Cir.*, eller at de begge finder inspiration i en tabt, eventuelt græsk model (f.eks. Parthenius). *Ciris*-digteren bruger den græske form, -os, frem for den mere forventelige -us – ikke ualmindeligt for digtet, og det kan ses som del af dets neoteriske udtryk⁸² og eventuelt som en nærhed med en anden græsk model eller kilde.

529 **aquilis coruscis.** *Thesaurus linguae Latinae* (TLL) finder ingen paralleller, og udtrykket er bemærkelsesværdigt: hverken i betydning af 'sitrende' eller 'glimtende',⁸³ synes *coruscus* på sin plads med *aquila*. *Coruscus* finder vi særligt i forbindelse med *fulmen*, passende i kontekst af linjen, som reflekterer over Nisus' metamorfose til en ørn i forbindelse med Jupiter. Beskrivelsen forener to af Jupiters attributter: Han glædes ved ørne, da de er som lyn.

533-537 I en sammenligning mellem Scorpio, som jagter Orion, hen over himlen, og havørnen, *haliaetos*, der jagter *ciris*, finder vi det endelige crescendo i den gennemgående allusoriske interesse for det kosmiske, astronomiske, som vi kan formode inspireres af Ciceros *Aratea*, cf. **514n**, **522-523nn**, og **534n**. Overvejer vi kort motivationen bag sammenligningen, og endda bag den generelle imitation og allusion til temaet og dets udtryk i *Aratea*, finder vi, at sammenligningen former et aspekt af narrativens ætiologiserende funktion: Der instansieres et moment af mytisk kausalitet i det fremadrettede evige mønster af forholdet mellem vores to søfugle, *ciris* og havørnen, *haliaetos*. *Ciris*-myten beskriver *ciris*-fuglens oprindelse og forklarer dens sammenhæng i naturen; sammenligningen med *katasterismoi* låner digtet – udover dets æstetiske element – en mytisk støttestruktur.

534 Den finittie brug af *stello*, som vi ser i **stellarunt**, fremhæver Kayachev som en sjældenhed i klassisk latin – udover Plin. *Nat.* 37.100, finder vi ingen andre eksempler.⁸⁴ Vi finder enkelte eksempler på dens passive participium i andre forbindelser, mest relevant i Cic. *Tusc.* 5.8 og, som Kayachev udpeger, Manil. 1.341 *diductas uolitat stellatus in alas*; 5.24 *uolt*

⁸¹ Kayachev (2020), s. 176, 528n

⁸² Lyne (1978), s. 26

⁸³ OLD, s.v. *coruscus*, 1 og 2

⁸⁴ Kayachev (2020), s. 377

stellatus Equus; og 5.130-132 *Olenie...egelido stellata polo... officio magni mater Iovis*, hvor det semantiske indhold af *stello* er identisk med det i *Ciris*: Det beskriver den førnævnte *katasterismos*, og i lighed med forrige propositioner, kan vi overveje, om linjen peger mod en tabt model fra Cic. *Arat.* da det ikke ville være Cicero fremmed at eksperimentere sprogligt med den finitte brug af *stello*.⁸⁵

535 **Scorpios alternis clarum fugat Oriona** refererer til katasterismos-myten om Scorpio, der jager Orion – vi finder den beskrevet på græsk i Eratosth. [*Cat.*] 32 og Aratus *Phaen.* 634-636, såvel som på latin gennem Hyg. *Poet. astr.* 2.26 (*Scorpius*) og Ov. *Fast.* 5.493ff: Opsummeret, agerer Orion i hybris, og bliver følgelig dræbt af en skorpion, som guderne sendte efter ham; som enten tak for dens gerning, eller som minde til menneskeheden, ophøjes Scorpio til et stjernetegn, som for evigt jager Orion. Endnu en gang kan vi notere os digterens brug af græsk morfologi i **Scorpios** og **Oriona** – ikke meget ualmindeligt ved propriier, men værd at bemærke uanset, cf. **528n**. En tydelig inspiration for verset finder vi i Cic. *Arat.* fr. 34.343-344, *quare cum magnis sese Nepa lucibus effert, Orion fugiens commendat corpora terris* og fr. 34.208-210, *qua sese clare collucens Scorpios infert,/ hac ... [Orion] ... cedit*. Se **538-541n** for videre diskussion af inspirationen.

537 **memori fato** kan læses som enten en absolut ablativ, sådan som Lyne gør det: ”med skæbnen aldrig glemmende (deres had, eller baggrunden for det)”,⁸⁶ eller som en grundens ablativ, via Kayachev: ”gennem den aldrig glemmende skæbne.”⁸⁷ Sammenslyngningen af **memor** og **fatum** synes ikke upassende, men har ingen umiddelbare paralleller ifølge *TLL*; i så fald et økonomisk og passende udtryk, der indleder digtets afsluttende konklusion.

538-541 De sidste fire vers af digtet er nogle af digtets mest slående linjer, ikke mindst fordi de er identiske med de fire fundet i Verg. *Georg.* 1.406-409. Vi spørger os selv: Hvad er motivationen for så direkte en reference? Overfladisk er disse fire vers naturligt passende til formålet, at konkludere *Ciris*-fortællingen, når de med retorisk finesse etablerer en visuelt tilfredsstillende ekstrapolering fra de forrige vers, *sic inter sese tristes haliaeetos iras/ et ciris memori seruan ad saecula fato*: De forener parallelle billedsider, *haliaeetos* til *Nisus*, *ciris* til *illa fugiens*, mens *ad saecula* udtrykkes igennem versenes kiasmekomposition. Videre foreslår jeg, at digteren, med denne *imitatio*, ikke alene motiveres af at konkludere digtet, men på et metaplan, konkludere sin gennemførlige allusionsteknik: Spredt ud gennem digtet,

⁸⁵ Lyne (1978), s. 319

⁸⁶ *Ibid.*, s. 320

⁸⁷ Kayachev (2020), s. 178

ser vi et antal paralleller og allusioner til Vergil, blandt andre, og særligt til, Verg. *Georg.*⁸⁸ Med denne endelige, tydelige *quatrain* af imiterede vers, forsøger *Ciris*-digteren at tydeliggøre og underskrive sin teknik. Han markerer, og bekræfter, allusionens tilstedeværelse i digtet, og dette med øje for sit publikums litterære kunnen; selv for de, som ikke opfangede de mange andre, ofte mindre udtalte, allusioner og referencer, er denne endelige et metalitterært vink imod den gennemgående intertekstualitet.

Denne konklusion støtter sig imidlertid op, først og fremmest, af at *Ciris* skulle være skrevet samtidig eller efter Verg. *Georg.*, men, som Kayachev foreslår, finder vi også muligheder og tegn på, at *Ciris* kan prioriteres over *Georgica*, og at den modsat selv skulle have været inspirationen.⁸⁹

Kayachev peger også på en anden inspiration for de fire linjer, hvad end de er udfærdiget af Vergil eller *Ciris*-digteren, som jeg mener er værd at fremhæve: I forbindelse med de andre allusioner til Ciceros *Aratea* finder han i Cic. *Arat.* fr. 34.343-344, *quare cum magnis sese Nepa lucibus effert, Orion fugiens commendat corpora terris*, og parallellen synes uimodståelig: *magnis Nepa lucibus* for **magno stridore Nisus**, understøttet af den forrige etablerede parallel mellem Nisus og Scorpio (= Nepa), og *Orion fugiens* for **illa fugiens**, også endnu engang med parallellen allerede etableret fra l. 535, **fugat Oriona**, cf. **535n** foroven.

Forbindelsen til Cic. *Arat.* er, konkluderer vi, udførlig: I kontekst af de foregående imitationer og allusioner til *Aratea*, og den samlede udførlighed, med hvilken digtets sidste del er komponeret, kan vi konkludere, at de sidste fire vers, delt med Verg. *Georg.*, føles genuine og naturlige i deres astronomiske kontekst. Mere, også, end hvad kan siges om de samme linjer i *Georg.* 1.406-409. Er dette et endeligt tegn på *Ciris*-digtets prioritet over *Georgica*? Eller er det et tegn på et ualmindelig succesfuld *imitatio* fra *Ciris*-digterens side, endda en succesfuld *aemulatio*? Nogen endelig konklusion er svær at nå, men igennem denne og ovenstående kommentarer, håber jeg at have understøttet min – delt med Kayachevs – position: at *Ciris*-digtets har intrinsisk litterær værdi, ikke som en snart *cento*-lignende samling af tabte brudstykker, men som et intertekstuel inspirerende og for sig selv vellykket værk.

⁸⁸ Vanessa (1995), s. 36-39

⁸⁹ Kayachev (2020), ss. 19-22, 24.

Litteraturliste

Drachmann, A. B. (1908). "Zur Cirisfrage". *Hermes* 43, no. 3: 405–26.

<http://www.jstor.org/stable/4473138>.

Fairclough, H. Rushton. (1922). "The Poems of the Appendix Vergiliana". *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 53: 5–34.

<https://doi.org/10.2307/282854>.

Gorman, Vanessa. (1995). "Vergilian Models for the Characterization of Scylla in the Ciris". *Faculty Publications, Department of History*. 100.

<https://digitalcommons.unl.edu/historyfacpub/100>

Kayachev, Boris. *Ciris: A Poem from the Appendix Vergiliana* (2020). Swansea: The Classical Press of Wales

Mayer, K. (2020). "The schoolboys' revenge: how the golden line entered classical scholarship". *Classical Receptions Journal*, Volume 12, Issue 2, april: 248–278.

<https://doi.org/10.1093/crj/clz029>

Liddell, H. G., & Scott, R. (1940). *A Greek-English Lexicon*, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones with the assistance of Roderick McKenzie. Oxford: Clarendon Press.

O'Hara, James J. (2017). *True Names: Vergil and the Alexandrian Tradition of Etymological Wordplay*. Michigan: University of Michigan Press.

Glare, P. G. W. (1968). *Oxford Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon P

R. O. A. M. Lyne. (1971). "The Dating of the Ciris." *The Classical Quarterly* 21, no. 1: 233–53. <http://www.jstor.org/stable/637838>.

R. O. A. M. Lyne. (1978). *Ciris, a Poem Attributed to Vergil*. Cambridge: Cambridge University Press

Thesaurus Linguae Latinae. (1900–). Berlin (formerly Leipzig): De Gruyter (formerly Teubner)

Stephens, S. (2015). Kallimakhos: *Aetia* (fr. 113, *Ciris*). Carlisle, Pennsylvania: Dickinson College Commentaries. ISBN: 978-1-947822-07-8. <https://dcc.dickinson.edu/callimachus-aetia/uf/ciris>

Vedlæg 1

Ciris, ll. 478-540

Ved Boris Kayachev (2020), s. 69-71

fertur et incerti iactatur flamine uenti, 478
cumba uelut magnas sequitur cum paruula classes
Afer et hiberno bacchatur in aequore turbo, 480
donec tale decus formae uexarier undis
non tulit ac miseros mutauit uirginis artus
caeruleo pollens coniunx Neptunia regno.
sed tamen aeternum squamis uestire puellam
infidosque inter teneram committere pisces 485
non statuit: nimis est auidum pecus Amphitrites.
aeriis potius sublimem sustulit alis,
esset ut in terris facti de nomine ciris,
ciris Amyclaeae formosior ansere Ledaе.
hic uelut in niueo tenerae cum primitus ouo 490
effigies animantur et internodia membris
imperfecta nouo fluitant concreta calore,
sic liquido Scyllae circumfusum aequore corpus
semiferi incertis etiam nunc partibus artus
undique mutabant atque undique mutabantur. 495
oris honos primum, multis optata labella,
et patulae frontis species concreescere in unum
coepere et gracili mentum producere rostro;
tum qua se medium capitis discrimen agebat
ecce repente uelut patrios imitatus honores 500
puniceam concussit apex in uertice cristam;
at mollis uarios intexens pluma colores
marmoreum uolucris uestiuit tegmine corpus

lentaque perpetuas fuderunt bracchia pennas;
 inde alias partes minioque infecta rubenti 505
 crura noua macies obduxit squalida pelle
 et pedibus teneris ungues affixit acutos.
 et tamen hoc demum miserae succurrere pacto
 uix fuerat placida Neptuni coniuge dignum.
 numquam illam posthac oculi uidere suorum 510
 purpureas flauo retinentem uertice uittas;
 non thalamus Syrio fragrans accepit amomo,
 nullae illam sedes (quid enim cum sedibus illi?).
 quae simul ut sese cano de gurgite uelox
 cum sonitu ad caelum stridentibus extulit alis 515
 et multum late dispersit in aequora rorem,
 infelix uirgo nequiquam a morte recepta
 incultum solis in rupibus exigit aeuum,
 rupibus et scopulis et litoribus desertis.
 nec tamen hoc ipsum poena sine: namque deum rex, 520
 omnia qui imperio terrarum milia uersat,
 commotus talem ad superos uolitare puellam
 cum pater extinctus caeca sub nocte lateret,
 illi pro pietate sua, nam saepe uidendus
 sanguine taurorum supplex resperserat aras, 525
 saepe deum largo decorarat munere sedes,
 reddidit optatam mutato corpore uitam
 fecitque in terris haliaetos ales ut esset,
 quippe aquilis semper gaudet deus ille coruscis.
 huic uero miserae, cum iam damnata suorum 530
 iudicio, pacti quoque coniugis, ante fuisset,
 infesti apposuit odium crudele parentis.
 namque ut in aetherio signorum limite praestans,

unum quem duplici stellarunt sidere diui,
Scorpios alternis clarum fugat Oriona, 535
sic inter sese tristes haliaetos iras
et ciris memori seruant ad saecula fato:
quacumque illa leuem fugiens secat aethera pennis,
ecce inimicus atrox magno stridore per auras
insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras, 540
illa leuem fugiens raptim secat aethera pennis.

